

Chronologie

Over Scherpenzeel, Van Werven en Brascamp
en hoe in 1869 hun wegen kruisten.

door

M.H. Brascamp
juli 2005

v.2	augustus 2007	1813 Aanvullingen van Erwin Voskamp, Perl (D)
v.3	november 2009	1773 Hottinger kaart, 1807 Klein Scherpenzeel

Aan de inhoud van deze chronologie werkten mee:

- Pim Brascamp (Wageningen)
- Bertha Voskamp (Den Nul)
- Erwin Voskamp (Perl)
- Gerhard Aberson (Olst)

Kent u fijnzinnige details die bijdragen aan deze chronologie, neem dan contact op met:

Marten Brascamp,
Oude Broekstraat 12
7382 AR Klarenbeek.
tel 06 200 90 381
marten@brascamp.com

Inleiding

Op 10 december 1869 werd Hendrik van Werven – wonende nabij de havezathe Scherpenzeel tussen de Barlo en Wijhe – door de Hoge Raad te Den Haag in het gelijk gesteld voor wat betreft het recht van vrije doorgang over een gemeenschappelijke uitweg.

Eerder, in het jaar 1863 had diens buurman, Berends van de Rankenberg, een hek over de uitweg geplaatst. Om de vrije doorgang te herstellen spande Hendrik twee rechtzaken aan. Een te Deventer (15 januari 1868) en een te Zwolle (11 januari 1869). In beide gevallen werd Hendrik in het ongelijk gesteld.

Daarop kwam de zaak voor de Hoge Raad met de bekende afloop.

Als dank schonken Hendrik en zijn mede-eiser – Baron van Knobelsdorff van de Gelder – een zilveren theepot met melkkannetje aan Hendrik's zwager, Marten Hermsen Brascamp. Het verhaal wil dat deze 'wettenkenner' de beide heren met raad en daad terzijde had gestaan.

Wie was Hendrik van Werven en wie Baron von Knobelsdorff?

Wat weten we van de havezathe Scherpenzeel?

Waarom plaatste Berends een hek over de gemeenschappelijke uitweg?

Wat was de rol van de 'wettenkenner'?

De hier opgetekende chronologie vormt de achtergrond van deze en andere vragen.

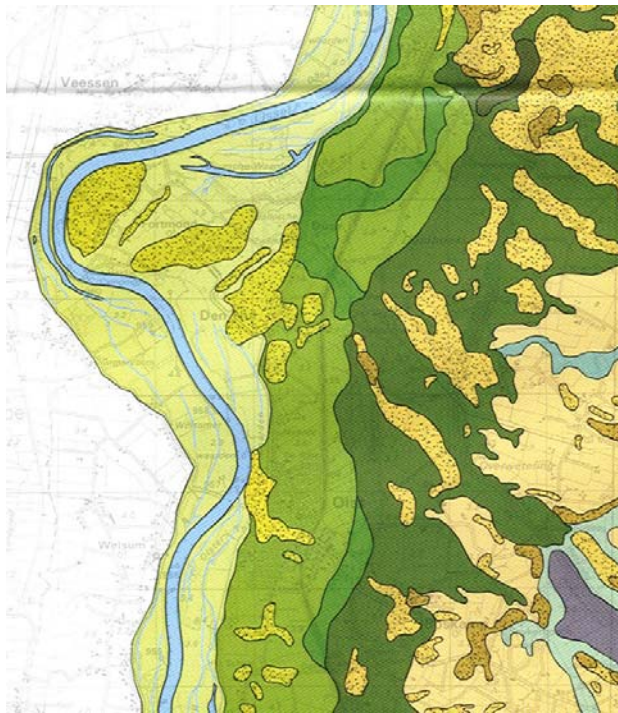
Stap voor stap wordt de chronologie gecompleteerd en gelardeerd met zijdelingse wetenswaardigheden.

Geleidelijk ontstaat daarmee een beeld van de periode die zich uitstrekt van begin tot eind 19^e eeuw en van plaatselijke gebeurtenissen die zich aan de Barlo op de grens van Olst en Wijhe hebben afgespeeld.

Geologie

Het westelijk deel van Salland bestaat – van west naar oost gezien – uit hoge oeverwallen langs de IJssel, met daarachter lage gronden (de zogenaamde komvlakte) en verderop het hoger gelegen dekzandgebied. Van het zuidoosten naar het noordwesten lopen dekzandruggen door het gebied van de komvlakte. De hoge oeverwallen zijn plaatselijk onderbroken of verlaagd.

Het dekzandgebied waterde oorspronkelijk op een natuurlijke manier in de IJssel af. Het water liep via de komvlakte, tussen de dekzandruggen door en vervolgens via geulen bij de plaatselijk ontbrekende of verlaagde oeverwal in de IJssel. Bij hoge waterstanden van de IJssel vulden omgekeerd de lage gronden zich geleidelijk met komklei. Deze geulen liepen van zuidoost naar noordwest door lagere gedeelten

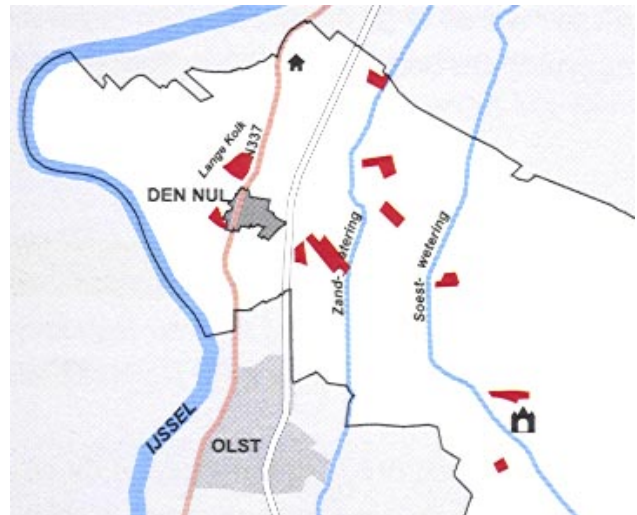
van de oeverwallen. Ze moeten aanvankelijk enkele tientallen meters breed zijn geweest, maar door de opslibbing met klei en zand uit de IJssel werden ze steeds smaller.

De geulen slibden steeds meer dicht en de oeverwallen werden groter en hoger. Na verloop van tijd vormden ze een barrière voor de afwatering van Salland. Hierdoor zorgde het oppervlakte- en kwelwater van het zandgebied voor wateroverlast in de laagten tussen de oeverwallen en de hogere dekzandgronden.

Om dit probleem op te lossen werd een stelsel van weteringen achter de oeverwallen gegraven. Ze liepen van zuid naar noord door het lage gebied dat tussen de oeverwallen en het dekzandgebied lag. Hierdoor kon het overtollige water benedenstrooms bij Zwolle afwateren op het Zwartewater. De afwatering van Salland was daardoor niet meer gericht op de IJssel, maar – via het Zwartewater – op de Vecht. De meeste weteringen hadden een kaarsrecht verloop. Slechts op enkele plaatsen volgden ze over kleine afstand een bochtig, dus meer natuurlijk tracé, zoals de Zandwetering ten zuidwesten van Diepenveen en de Soestwetering bij de Dingshof ten oosten van Olst. Deze gedeelten liggen in zuidoost-noordwestelijke richting. Vermoedelijk zijn het nog de restanten van oude, natuurlijke uitwateringen, waardoor het water vanuit de dekzandlaagten en de komvlakte op de IJssel kon afwateren.

In de Late Middeleeuwen resteerden vermoedelijk alleen nog een soort afwateringskanalen, die op gezette tijden door middel van een sluis konden afwateren op de rivier. Zo'n sluis of uitwatering noemde men een sile of zijl, en was gelegen aan het eind van een stelsel van dalvormige laagten uit het dekzandgebied. In Salland herinnert bijvoorbeeld de naam Randerzijl nog aan deze voormalige uitwateringen. Het Randerzijl wordt in de bronnen voor het eerst genoemd in het jaar 1240.

Scherpenzeel zou ook aan zo'n zijl kunnen herinneren. Aan de hand van de geologische kaart ligt de veronderstelling voor de hand dat de latere Soestwetering, vóór zijn vergraving naar het noorden ter hoogte van de hoek Kotterikstraat/Bruinsweg, zijn natuurlijke loop in noordwestelijke richting vervolgde. De dekzandrug met daarop de Holst werd aan de noord-oost kant gepasseerd en tenslotte stroomde het water door de verlaagde oeverwal ter hoogte van het latere Scherpenzeel in de IJssel.

Van de mogelijke zijl ter hoogte van het latere Scherpenzeel bestaan geen documenten.

Bronnen:

http://www.natuurlijk.nl/geologie/ijssel_4.htm

Chronologie

1642

Scherpenzeel gebouwd, eerste vermelding 1475 (zie 2005)

1650

“Via een neef van mijn moeder werd ik op het spoor gezet van een zekere Catharina van Werven, die in de 17e eeuw een avontuurlijk leven heeft geleid. Samen met haar echtgenoot, een predikant, werkte ze in Brazilië voor gouverneur graaf Johan Maurits van Nassau (1604-1679). Deze dame scheen heel wat mans te zijn in het bijstaan van het locale bestuur, ook na de voortijdige dood van haar echtgenoot”. (Bron: Erwin Voskamp, Perl)

Ong 1740

Scherpenzeel in het bezit van Gijsbert Frederik Sloet (internet)

1751

Markeboek Middel en Duur, 12-10-1751

Kleyn Scherpenzeel, een vol erve; eijgenaar Luchoudi
Groot Scherpenzeel, een vol erve, eijgenaar de heer van Marksveld
Marten op de Kolk, een vol erve, eijgenaresse juffrouw van Wamel
Geerlig op den Dam, een vol erve, eijgenaar zelfs
Kleyn Duur, een vol erve, eijgenaar de heer rentmeester Arendsen qqa
Den Holleboom, eijgenaar zelfs, een keuterst

1756

Voor het eerst worden in Overijssel aardappelen voor de massaconsumptie verbouwd. In 1800 is het aardappelareaal even groot als dat van graan (Heitling, pg.253)

1762

12 december

Hendrik (V) van Werven gedoopt te Vorchten (Pim)

1768

Derde veepest in de 18^e eeuw (Heitling, pg.251)

1770

Grootste watersnoodramp van de 18^e eeuw (de Driedorpenpolder bij Pannerden liep in een jaar 9 keer onder) (Heitling, pg.266)

1771

6 mei

Hendrik (IV) van Werven koopt “Het erve en goed Groot Scherpenzeel, nu ook wel genaamt de Kolk, gelegen in het carspel van Olst, buerschap Duur” van Anna Maria Coumans, weduwe van G. van Boxel.
Overijsselse Bibliotheek Dienst, 1771 mei 9 (OR fol 67)

* Het erve en goed **Groot Scherpenseel**, nu ook wel genaamt de **Kolk**, gelegen in het carspel van Olst, buerschap Duur.

1771 mei 6 (OR fol 67)

Anna Maria Coemans, weduwe van G. van Boxel, na de dood van haar zuster Gerhardina Henrica Coeman, weduwe Van Hapert. Hulder Wybrandus van Boxel, medicinae doctor te Zwolle.

1771 mei 6 (OR fol 67)

Henrik van Werven als koper na opdracht door Anna Maria Coemans, weduwe Van Boxel.

1773

Hottinger Atlas (1773 - 1794)

Luchtfoto (2009)

Blijkens de luchtfoto is er sinds 1773 niet veel veranderd. Naast Groot Scherpenzeel, aan de Scherpenzeelsweg, ligt de Kolk en een eind verderop ligt de Rankenberg. Volgens Veldnamen in Olst (Uitgeverij Van de Berg, Enschede, 1990) staat naast de Scherpenzeel (ook wel Groot Scherpenzeel) Groot Duur, maar dat is onjuist. Ik heb daar uitgebreid naar gekeken en Groot Duur lag aan de Holstweg aan de Zandwetering, waar nu een electriciteitscentrale staat. Dat blijkt ook wel uit de nummering op de 'lijst 1807', zoals die in Veldnamen staat (EWB 2009)

1783

23 februari

Afschaffing van de drostendiensten in Overijssel (Heitling, pg.276)

1790

In een "deductie van gerechten en gerechtigheden" van leenhorige erven van het huis Almelo wordt genoemd Groot Duur alias de Lugtenberg' (PJdJ/Pim)

1791

16 januari

Hendrik (V) van Werven, landbouwer, huwt te Olst met Gerritje Jansdochter Logtenberg

1794

Op 16 december begint het fors te vriezen en dat houdt niet meer op. Op 21 december kwam er ijsgang op de rivieren, met Kerstmis waren ze dichtgevroren. Daags na Kerstmis begonnen de Fransen hun offensief (Heitling, pg.284).

(...)

26 december

Fransen en Engelsen passeren de Maas en de Waal (internet)

(...)

Veel van de grote dijken waren door bombardementen beschadigd. Veel bouwland was ondergelopen en de zware vorst van eind december, begin januari had in grote delen van de provincie de aardappeloogst vernietigd. Wat er aan graan en groenten nog over was werd eerst door Britse, en vervolgens door de Franse troepen gevorderd, zodat er in april (1795) op het platteland geen stuk vee en geen gewas meer te vinden was (Schama, blz 272).

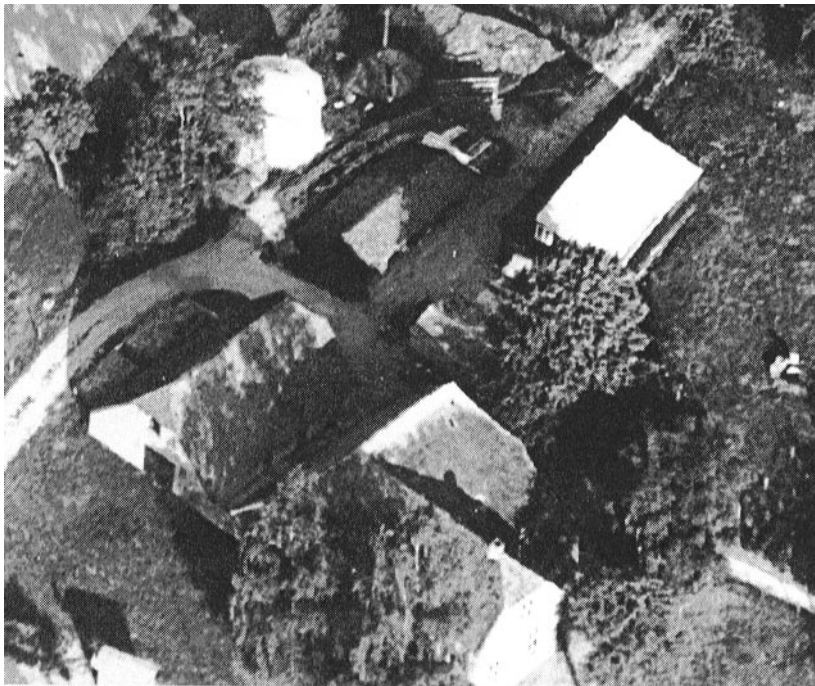
1796-1802

In deze periode vindt de verkoop plaats van de laatste goederen van het Stift Essen in Olst (OE, 1994, nr.12)

1801

11 oktober

M.H.B geboren op het 'Witteveen' te Twello, zoon van Peter Brascamp, boterhandelaar en carspelschrijver, en Johanna van Neck, molenaarsdochter (Pim)

1806

6 januari

Maria van Werven, geboren op 'De Kolk' te Duur, dochter van Hendrik (V) van Werven (Pim)

De Kolk, gedeelte van een schilderij (gefotografeerd op de Kolk ter gelegenheid van het bezoek van PJdeJ en Pim Brascamp op 16 augustus 1992)

1806

Invoering van de Markewet, waarbij de marken worden opgeheven (duurde tot 1886).

Een marke was een gemeenschappelijk stuk grond van de markegenoten (gewaarden). Aan het lidmaatschap waren diverse rechten en plichten verbonden. Bij de opheffing van de marken werd de gemeenschappelijke grond verdeeld naar rato van de bezittingen die de gewaarden al hadden.

Door de opheffing van de marken werd het areaal cultuurgrond in Overijssel tussen 1812 en 1833 meer dan twee keer zo groot. (Heitling, pg.328, Jansen Kalendarium)

1806

Overzicht (...) afkomstig van Bertha Voskamp (Den Nul):

1806

Duur

Heeren Huisen en Spijkers

1. Scherpenzeel

Volle boeren

1. Hendrikus op Scherpenzeel
2. Hendrik van Werven
3. Jan op Klein Scherpenzeel
6. Hendrik Hengeveld

Halven

1. Albert op den Kolk
2. Willem van Duur

Kotters

6. Gerrit op den Kleinen Dam

1807

Klein Duur, lijst 1807 nr. D. 36, eigenaar is de stad Deventer.

Groot Duur, lijst 1807 nr. D. 37, eigenaar is Willem van Duur.

Groot Scherpenzeel, lijst 1807 nr. D.1, eigenaar is baron R.W. Sloet. (Veldnamen in Olst)

Volgens Veldnamen in Olst was in 1807 de eigenaar van Scherpenzeel (Groot Scherpenzeel) baron R.W. Sloet. De boerderij aan de andere kant van de weg, dus gerekend van Scherpenzeel, na De Kolk (alias Groot Duur) rechtsaf, heet volgens Veldnamen Klein Scherpenzeel, waarvan in 1807 eigenaar is Jan Klein Scherpenzeel (EWB 2009)

1809

Grote watersnood langs de IJssel (Heitling, pg.294)

1813

Kozakken bouwen een schipbrug over de IJssel bij Wijhe (Heitling, pg.303)

1813

Over de Van Wervens' op "De Kolk" gaan er ook verhalen dat ze het destijds met de "bevrijdende" kozakken aan de stok hebben gehad zo rond 1813. Volgens grootvader en van wat ik later eens in het Overijsselsch Sagenboek (*J.R.W. Sinninghe, 1936*) gelezen heb, is dat boer Hendrik (V) Van Werven (HvW) een bende plunderende Kozakken met harde hand tot de orde heeft weten te roepen. Naar het schijnt werden de op goud beluste kozakken de beboste uiterwaarden richting Fortmond ingelokt waarbij de kleine paarden van de kozakken wegzakten in de modderige klei, waarna de plundersaars vervolgens door Van Werven c.s. werden afgemaakt. De rest werd gevangen genomen en afgevoerd naar de deel van De Kolk waar (HvW) met een stuk krijt horizontale en verticale lijnen trok, elke kozak kreeg zo een denkbeeldig hok toebedeeld waarbinnen men blijven moest. Hoe de zaak verder is afgelopen weet ik niet. Toen men in de 90-er jaren de Duursche Waarden gingen aanleggen heeft men tijdens het uitbaggeren veel hoeven en overblijfselen van kleine paarden gevonden... (*Erwin Voskamp, 2007*)

1820

Friedrich Wilhelm Ernst Baron von Knobelsdorff overlijdt. Echtgenoot van Johanna Philippina Hermanna van Dedem, dochter van den Graaf van Dedem van de Gelder, oud-Ambassadeur van den Staat te Constantinopel, lid van Hun Hoog Mogenden en later Senateur van Frankrijk (Frederik Gijsbert van Dedem, geb De Gelder 1743 en Adriana Frederica Johanna Sloet, geb 1745).

1824

Ca 1824-1833

MHB was knecht op de molen te Wesepe bij Lammers, later Van Beek (AB, 1933)

1824

Eerste (?) concessie voor de dagelijkse diligence-dienst Zwolle-Deventer (vertrek uit beide steden om 10.00 uur, aankomst om 15.00 uur) (OE, 1994, nr.12)

1825

4 februari

Een van de grootste overstromingsrampen in de geschiedenis van Salland.

"Op 3 februari stak de orkaan op, die 's nachts vergezeld ging van een springvloed op de Zuiderzee. In totaal overspoelde 93.000 ha land. Nadat de storm op 5 februari was gaan liggen, daalde het water snel. De lage landerijen bleven evenwel tot het eind van de

maand blank staan; een groot gedeelte zelfs nog tot in maart. Er waren 305 doden te betreuren; 16.227 stuks vee waren verdronken". (Van de Hunnepe tot de zee)

1833

1833-ca 1839

MHB pacht de molen van Gerrit Jan van Enck te Olst (Pim).

De molen was in 1807 in bezit van Jan en Hendrik van Enck (OE 1993, nr.8)

MHB's oom en tante waren Marten Hermsen Brascamp (geb. Twello 3 juni 1764, overleden Twello 28 augustus 1799), gehuwd te Olst 28 januari 1785 met Aartje van Enck, overleden Twello, 20 mei 1804, dv Gerrit van Enck). Ze hadden 7 kinderen, allen geboren te Twello.

1833

6 september

MHB huwt Maria van Werven (Pim)

Woont met Maria in het Aapshuis aan de Rozenstraat te Olst (AB 1933)

Het "Aapshuis" of "De Aap" heette eigenlijk "katerstede Voor 't Hekke" en was gelegen aan de Enkweg, dicht bij de latere spoorlijn; Jacob Hengeveld, schoonzoon van Hendrik (V) van Werven en pachter van het Roeterdink, had er een hypotheek op. Jacob was een zwager van Marten Hermsen (PJdJ)

Katerstede Voor 't Hekke was in 1807 eigendom van de heer Dorth van Middelaar en douariere Rijlman, geb. Baronesse van Witgenstein. Bewoner was Jan Raland, werkman (Hilferink, OE, 1993, nr.8)

Bij een overzichtsfoto van Olst-Noord schrijven de auteurs: "De huizen in het midden van de foto liggen aan de Enkweg. In het midden (vrij dicht bij de Rozenweg) is de boerderij 'Het Rot', ook wel het Aapshuis van Kruitbosch te zien" (Aberson en Stegeman, Olst een wandeling door het verleden). Aberson heeft later aangegeven zich mogelijk in de ligging van het Aapshuis vergist te hebben.

Het Rot, huis, was in 1807 in eigendom van Hendrik van der Worp. Bewoners waren Hendrik van der Worp, timmerman en Toon Raland, werkman (Hilferink, OE, 1993, nr.8)

1834

14 januari

Gerrigjen Brascamp geboren te Olst, "Aapshuis" (Pim)

1834

Hendrik (V) van Werven laat een boedelinventaris opmaken.

Het huis waarin hij woont is “gemerkt Letter D nummer acht en twintig”.

“Het erve en Goed den Kolk genaamd, bestaande in een Bouwmanswoning, zijnde het huis gemerkt Letter D Nummer Acht en twintig, twee Schuuren, twee Zaadbergen en een Bakhuis, voorts in ruikm drie en veertig bunder tuingrond, boomgaard, bouw- en weideland, alles staande en gelegen in de Buurtschap Duur onder de Gemeente Olst” (WdJ, 27/10/88)

De Kolk, datum onbekend (afkomstig van Erwin Voskamp, PerI)

1835

Mevrouw de baronesse douariere Van Knobelsdorff, geboren baronesse Van Dedem tot den Gelder (zie 1820, 1860) schenkt een zilveren schaal aan de Sint Nicolaaskerk te Wijhe. Op de achterkant staat “Aan de kerk te Wijhe” (Stentor, 28 juli 2005)

1836

6 januari

Jan Brascamp geboren te Olst, “Aapshuis” (Pim)

1839

4 februari

Hendrik Brascamp geboren te Olst (Pim)

1842

8 februari

Engelbart Brascamp geboren te Olst (Pim)

1842

Baron Sloet tot Lindenhorst op 88 jarige leeftijd kinderloos overleden. Scherpenzeel vererft naar Johanna Philippine Hermanna van Dedem.

Reint Wolter Sloet overleed ongehuwd 25 augustus 1842 op zesentachtigjarige leeftijd in zijn buitenverblijf Scherpenzeel

(www.henkvanheerde.nl)

"Sedert de laatste bewoner, de baron Sloet tot Lindenhorst, er in 1842 op 88jarigen leeftijd ongehuwd overleed en het door erfenis aan de Heer van de Gelder verviel, bleef het ledig staan". (zie 1881, Craandijk, Olst wandeling door het verleden)

1845

Mislukking van de aardappeloogst in Nederland (Jansen Kalendarium)

1847

Relletjes in het Noorden in verband met hoge levensmiddelenprijzen en de werkloosheid (Jansen Kalendarium)

1847

Vóór 1847

MHB verhuist naar 'Klein Duur', na het overlijden van Jan Willem van Werven (zoon van Hendrik (IV), gedoopt 27 mei 1764) en Aleida van Linde (AB, 1933 / Pim)

MHB liet op "Klein Duur" een molen maken om zijn eigen koren te kunnen malen (AB, 1933)

1849

Scheiding nalatenschap Hendrik van Werven(V).

In de nalatenschap onder andere:

- Klein Duur
- Roeterdink (nu de Heuvel aan de Rozenstraat, Olst)
- Katerstede Wezenberg aan de Rozenstraat

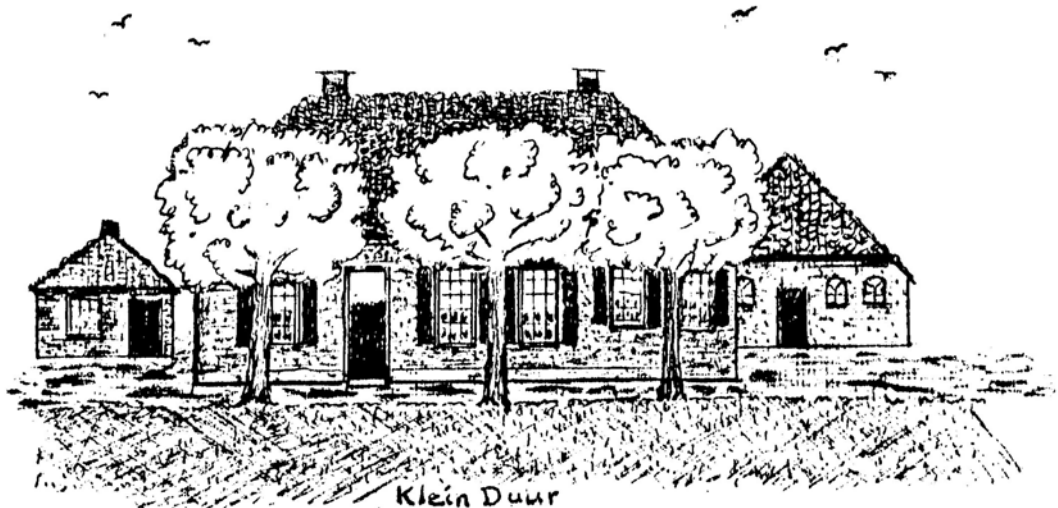
Het Roeterdink en de Wezenberg waren erfstukken afkomstig uit de familie van zijn vrouw Trijntje (Catharijne) Gerrits (PJdJ 1988)???

1849

MHB doet in overeenkomst tussen de erfgenamen Van Werven afstand van pachtrecht 'Klein Duur' tegen betaling van een afkoopsom (PJdJ 1988)

1849

Nieuw voorhuis 'Klein Duur' (gevelstenen)

“MHB hield veel van muziek en bespeelde verschillende instrumenten, Zijn bijnaam was De Vroolijke Boer” (AB, 1933)

Rondtrekkende marskramers en muzikanten mochten altijd op Klein Duur blijven slapen. MHB maakte dan samen met hen muziek: hij op de tafel, de rest er omheen. Zijn vrouw was nogal ‘stief’; die zal het wel niets gevonden hebben (Lida Brascamp Ravenshorst, dec.2000)

Seizoensarbeiders meldden zich altijd op een afgesproken dag om het hun contract te beginnen: op de ‘mei-dag’ of ‘mee-dag’ of ‘maejdag’ (van ‘1 mei’ of van het begin van de ‘maaitijd’?). Een van hen kwam niet op tijd opdagen. Toen hij alsnog kwam zei MHB: “Zitten,” en hij gaf hem een stoel, “je moet aanwezig zijn”. De man moest er zijn, maar mocht niet meewerken. Te lange leste is de man toch aan het werk gegaan en is zijn levenlang als knecht bij MHB gebleven (Lida Brascamp Ravenshorst, dec.2000)

Hannekemaaiers kwamen met Pinsteren en bleven ongeveer 5 weken. Ze kwamen uit Westfalen en werkten dikwijls in ploegen. Er waren Nederlandse werklozen in overvloed, maar men huurde deze mannen vooral om hun betere condities. De maaiers zochten de veemarkten op. Een hoekje van de markt fungeerde als arbeidsbeurs. Hannekemaaiers bleven komen tot het eind van de 19e eeuw. (Heitling, pg 331)

Anderen afkomstig uit Duitsland waren de ‘kiepkeerls’. Ze trokken met hun kiep op de rug over het platteland. Hun goederen waren met een wagen aangevoerd en bij een boer of bij een herberg in een kast opgeslagen. Van daar uit bedienden ze hun vaste klantenkring. Ze waren overal welkom en brachten nieuwtjes en boodschappen mee. (Heitling, pg 332)

1850

Door de op gang gekomen industrialisatie- en urbanisatieprocessen.

1851

MHB betekent dwangbevel aan mede-erfgenamen wegens niet-betaling van afkoopsom (PJdJ 1988)

1851

13 november

Hendrik v.W (VI) roept per deurwaarder op tot definitieve scheiding van de boedel (PJdJ 1988)

1860

Johanna Philippine Hermanna van Dedem overlijdt.

Boedel vererft aan haar zoon Frederik Willem Adriaan Karel Knobelsdorff, die zich mocht noemen tot de Gelder, Krijtenberg, Ammersfeld (onder Wijhe) en Scherpenzeel. Later kwam daar na het overlijden van een oudere broer het Nijenhuis bij. (Pim/Salland)

1861

26 september

Jan Brascamp huwt Aaltje Geertruida Moed (Pim)

Jan Brascamp bouwde in 1860 een vleeschwarenfabriek "de Hekkenkamp", gelegen te Duur Olst. Bij de dood van zijn ouders erfde hij veel grond, zoodat hij ook landbouwer werd. Met den heer A.R. Bakhuis richtte hij de Olster eier- en botermarkt op en werd toen ook koopman in boter en eieren. Hij geleek veel op Paul Kruger, president van Transvaal. Jan Brascamp reisde veel naar Amsterdam en Rotterdam voor zijn handel en als hij daar liep, kreeg hij meermalen een oploep achter zich aan, daar men hem aanzag voor Paul Kruger. Jan Brascamp deed in Febr. 1908 de boerderij over aan zijn zoon Herm Jan en de vleeschwarenfabriek werd opgeheven, daar zijn zoon daar geen liefhebberij in had (AB 1933)

1863

Bewoners van de 'Rankenberg' plaatsen een hek op een gemeenschappelijke (?) uitweg
(Arr.v.10 dec 1869)

MHB 2005 Wat is nu een simpeler gedachte dan de volgende:

1860

Johanna Philippine Hermanna van Dedem overlijdt.

Boedel vererft aan haar zoon Frederik Willem Adriaan Karel Knobelsdorff, die zich mocht noemen tot de Gelder, Krijtenberg, Ammersfeld (onder Wijhe) en Scherpenzeel.

Gedachte MHB: De bewoners van de Rankenberg pachtten tot dan toe gronden van de weduwe Knobelsdorf (de boerderij stond leeg sinds 1842, zie 1881) Na haar dood in 1860 maakte Van Werven schone zaken met haar zoon Frederik en naam de pacht over. 'Dan maar een hek ervoor' moet de Rankenberger familie gedacht hebben'.

1866

Opening treindienst Deventer-Zwolle (OE 1994, nr.12)

1867

13 mei

Dagvaarding van de erven Berends (Zaak 1457)

1868

15 januari

Arrondissementsrechtbank Deventer (eerste aanleg) (Zaak 1457)

Een van de gedaagden is Janna Hengeveld, weduwe van Bernardus Berends. Janna was de zuster van Anna Hengeveld, e.v. Brascamp, bet-overgrootmoeder van PJdJ. Bernardus was krankzinnig geworden en stond later onder curatele van zijn vrouw. "Misschien had zijn krankzinnigheid nog iets te maken met het proces?" (PJdJ 1988)

1869

11 januari

Provinciaal Gerechtshof in Overijssel te Zwolle (hoger beroep) (Arr.v.10 dec 1869)

1869

Kadastrale kaart

1869

30 november

'Klein Duur' overgedaan aan zoon Hendrik (AB)

1869

MHB koopt de molen "De Jonge Gerrit" bij het station te Wijhe, gebouwd in 1851 door Gerrit van Voorde (Pim)

1869

10 december, 11.00 uur, Hoge Raad Den Haag

Zilveren theepot met inscriptie:

"Aan M.H. Brascamp, 10 december 1869".

Op de onderrand staat: "Hendrik van Werren – Bn. V. Knobelsdorff van de Gelder". Foto gemaakt te Klarenbeek

“In onze tak van de familie had Marten Hermesen de bijnaam van ‘de wettenkenner’; zo werd hij me althans door tante Anne en Oom Bart aangeduid toen ze me als jongen mijn eerste stamboomgegevens verstrekten. Het kan duiden op de kwestie Knobelsdorff/Rankenbergh. Of op de problemen rond de boedelscheiding in 1849-1851?” (PJdJ/Pim)

ps. MHB: de naam “van Werven” is op de theepot onjuist gespeld als “van Werren”.

1873

Er wordt een rood kannetje gevonden “bij Braskamp op den Kolk. Mr. F.W.A.K. baron van Knobelsdorff tot den Gelder” (Tentoonstelling, Zwolle, 1882)

1878

10 januari

M.H. Brascamp overlijdt te Wijhe (Pim)

1878

Zoon Engelbert erft de molen te Wijhe (Pim)

1873

Landbouwcrisis tot 1896: zeer lage prijzen voor landbouwproducten, met name vanwege het op de markt komen van Amerikaans graan. Overgang naar andere gewassen zoals aardappelen, rogge en suikerbieten.

Ten gevolge van de lagere voederprijzen werd de veestapel uitgebreid tot boven rendabele afzetmogelijkheden. De boterprijzen kwamen na 1885 onder druk. (Heitling, pg.360, Jansen Kalendarium, Roosen, pg 43).

De marktpositie van zuivelproducten bevond zich in een achterstandpositie ten opzichte van het buitenland. Eerst moest

ook nog het internationale vertrouwen in de kwaliteit van de Nederlandse boter herwonnen worden. Het vertrouwen was geschonden door knoeierijen. “Aanvankelijk werd gefraudeerd door vermenging van boter met water – tot 30% toe –, aardappelmeel, reuzel, gomsiroop en dergelijke stoffen. De komst van de margarine luidde een tweede fase in de boterfraude in. Margarine werd voor boter verkocht. Het dijde bijna tot een industrie uit. De vroegere knoeierijmethoden geraakten in verval. Het gevolg van deze omstandigheid was dat de reputatie van de Nederlandse boter in Londen sterk leed. De prijsnoteringen daalden daaraan navenant: in 1885 was de Nederlandse boter tot de laagst genoteerde op de Engelse markt afgezakt” (Roosen, pg.46)

1881

Vóór 1881: Scherpenzeel – met nog twee trapgevels - staat leeg, luiken voor de ramen (Craandijk)

In 1881 publiceerde D. Bolle te Rotterdam het zesde deel van “Wandelingen door Nederland, met pen en potlood” van J. Craandijk en P.A. Schipperus.

In het onderdeel “Van Wijhe naar Diepenveen” staat de volgende passage:

... (komend over de dijk van Wijhe)...

Aan den weg bloeijen duizenden van bloemen, en al brandt de zon wel wat sterk, de voortdurende afwisseling der lieflijkste landschappen houdt de aandacht levendig en de vermoeidheid verre. Welkom is echter het lommer der hooge esschen, die het digte omrasterde bosch langs de dijkhelling en in de vlakte in lange rij omzoomen. Een groene laan vergunt voor een oogenblik het gezigt op een' schitterend witten gevel en dan is 't alles weêr wild en schilderachtig hout, totdat bij het punt waar de groote weg den dijk verlaat, het oude huis met zijn beide trapgevels, zijn digtgespijkerderamen, zijn bemoste daken, zich schilderachtig vertoont te midden van schuren, hooibergen en statige boomgroepen, aan het einde eener uitgestrekte, met grazend vee bedekte weide. Dit is de voormalige havezathe Scherpenzeel, in de 17de eeuw het eigendom der talrijke en rijkgegoede van Coeverdens. Maar zijn laatste heer uit dat geslacht liet een' berooiden boedel achter, toen hij in het jaar 1692 kinderloos overleed. Het huis, met den molen en de landerijen, werd bij executie verkocht en verwisselde later meermalen van eigenaar. Sedert de laatste bewoner, de baron Sloet tot Lindenhorst, er in 1842 op 88jarigen leeftijd ongehuwd overleed en het door erfenis aan de Heer van de Gelder verviel, bleef het ledig staan. Tegenwoordig wordt het tot een winterbergplaats voor bloemen en planten gebruikt. 't Zou jammer zijn, als het werd afgebroken, want in zijn verval draagt het niet weinig tot de schoonheid van het landschap bij.

“Scherpenzeel bij den Barlo, zoals men het vanuit de diligence zag” (OE 1994, nr.12, verdere bron onbekend)

1894

Frederik Willem Adriaan Karel Knobelsdorff overlijdt. De boedel vererft naar zoon Hendrik, e.v. Adelheid van Pallandt. (Salland)

1891

21 december

Maria van Werven overlijdt te Wijhe (Pim)

1900

Scherpenzeel rond 1900 (Olst, een wandeling door het verleden)

Iets later ...

“Scherpenzeel in de Duurse Hoek, zoals het er rond 1900 uitzag. De eerste vermelding van dit buitengoed vinden wij in 1457”. (OE, 1996, nr.16)

1905

Hendrik von Knobelsdorff overlijdt. De gehele boedel wordt verkocht aan de Vos van Steenwijk (Salland)

1932

4 februari, 22.30 uur

Klein Duur brandt af en wordt weer opgebouwd

De gevelstenen zaten vermoedelijk naast de voordeur en werden na afbraak van het huis in de rijtuigenschuur ingemetseld (Willemien Brascamp-Makkink)

1991

1 september

M.H. Brascamp koopt de gevelstenen van E.R. Willem Makkink voor het bedrag van 125 gulden. De schuur waarin de stenen waren ingemetseld was rond 1988 afgebroken.

1999

3 november

De gevelstenen worden ingemetseld in een nieuw gebouwde schuur te Klarenbeek, Oude Broekstraat 12.

2005
20 juli

Vrees voor 'schitterende boerderijen te water'

door GERARD BONS

20 JULI 2005 - DEN NUL - Zijn rijksmonument staat midden in een afwisselend landschap van weiden, akkers en singels. Andries Slingerland kan niet begrijpen dat Rijkswaterstaat dit zal opofferen aan de rivier. 'Dat kan toch nauwelijks nut hebben?'

Het monument is de Scherpenzeel, in 1642 gebouwd als een klein kasteel en nu met zijn aparte trapgevel (een 'dubbele nok') een prachtige herenboerderij. Onderkomen voor een gemengd bedrijf en een gezellig boerengezin met vier kinderen.

'Hiernaast liggen nog twee schitterende boerderijen', betoogt Slingerland. 'Het zou zo ontzettend jammer zijn als die worden opgeofferd. Er wandelen en fietsen soms honderden toeristen voorbij. Omdat het zo mooi is lopen de Hanzeroute en de Kleiroute hierlangs.'

Toen een LTO-partner per e-mail een kaartje stuurde van een eventuele dijkverlegging in Den Nul, kon de boer het absoluut niet geloven. Inmiddels heeft de informatie van Plaatselijk Belang Den Nul hem overtuigd dat Rijkswaterstaat toch wel zorgwekkend diepgaand en dus serieus is in zijn plannen.

'Wat ik niet begrijp is, wat het voor zin heeft om zo'n plakje grond van tachtig hectare te gebruiken om het rivierpeil te verlagen. Het is zo'n enorme ingreep voor ons, maar op de rivier moet het effect toch maar summier zijn!'

Slingerland poogt in te schatten hoeveel water langs de muren en door de oude kelders zal stromen als de Scherpenzeel in de uiterwaarden ligt. 'Want al is dit een rijksmonument, ik kan me niet voorstellen dat ze hier een extra dijk omheen leggen. Geen gezicht, toch?'

Stentor, 20 juli 2005